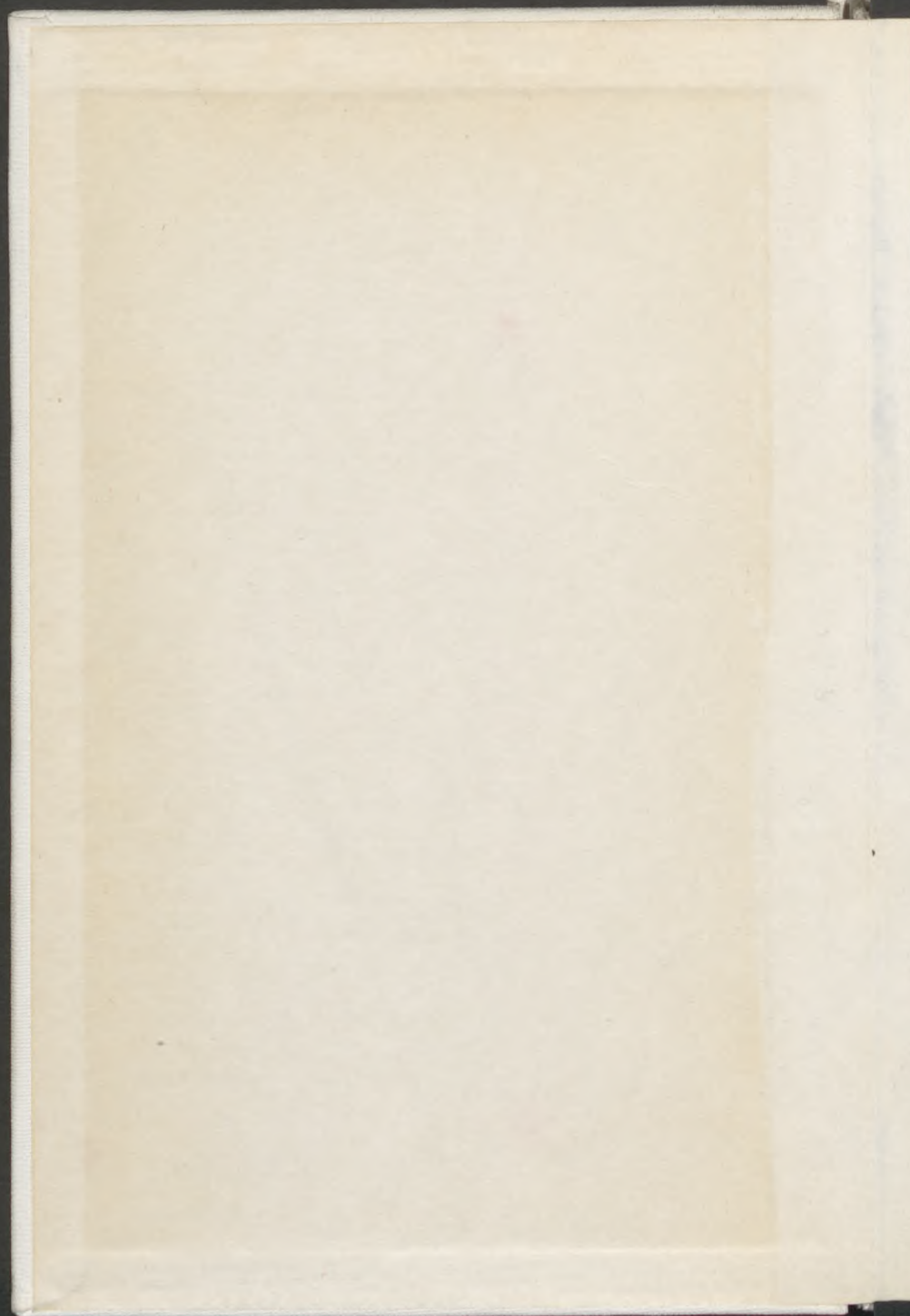
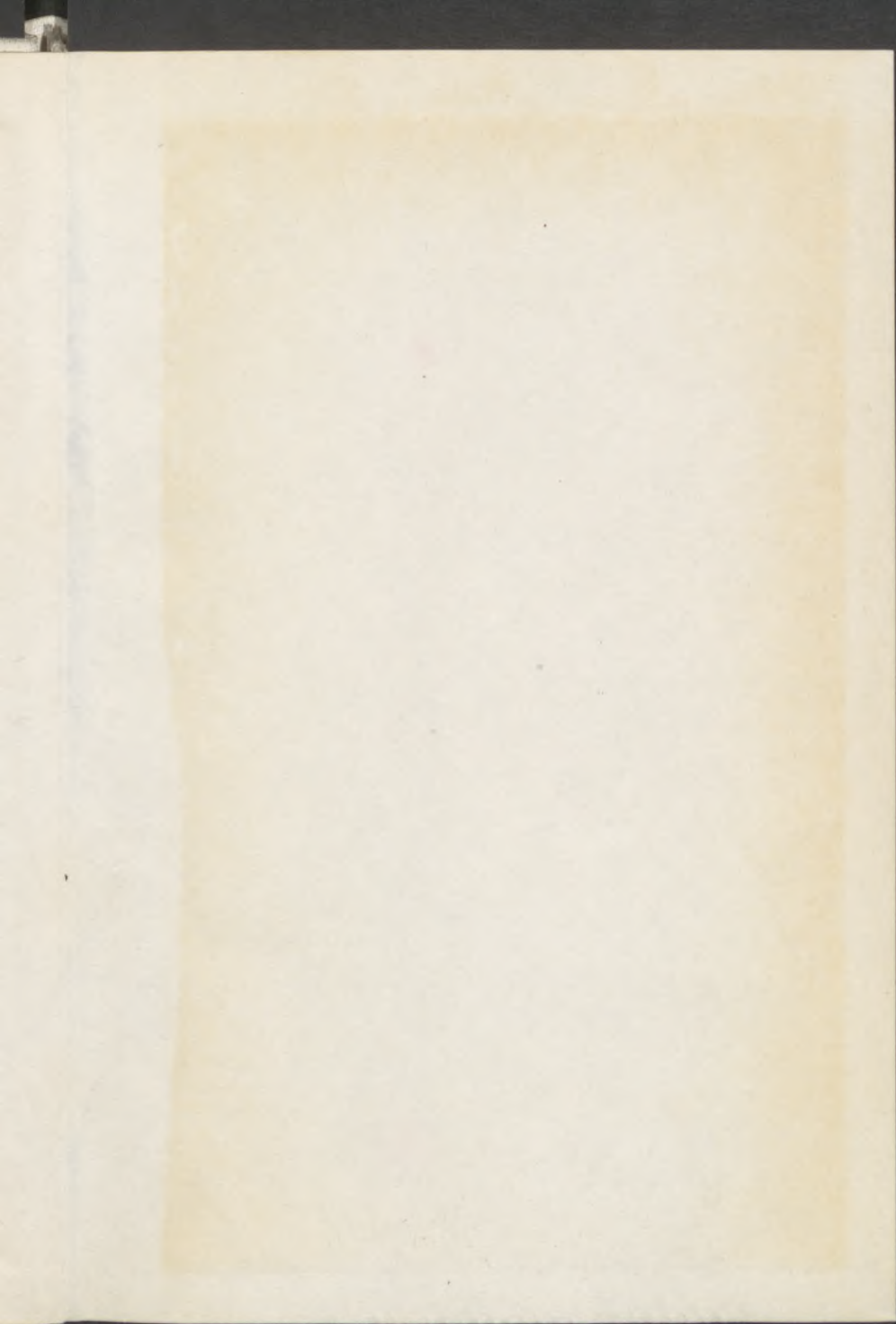
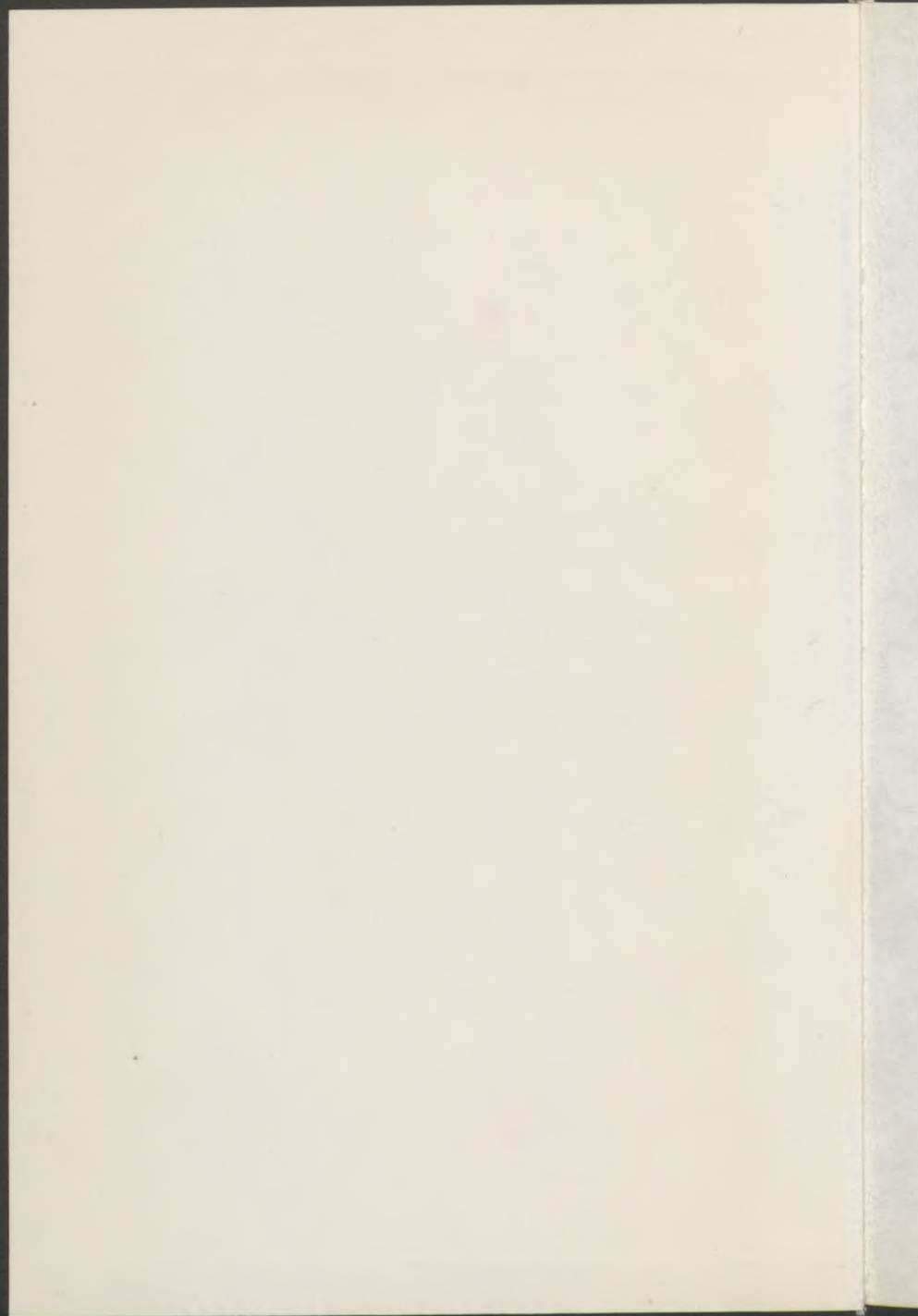

MB
93.689

KOVÁCS ISTVÁN / ÖRDÖGLAKAT

NOV 19 1900

KOVÁCS ISTVÁN

ÖRDÖGLAKAT

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

MB 93. 689

1982

© KOVÁCS ISTVÁN, 1982

ÁLOM A KÖLTÉSZETRŐL

Repülőhalak bombázzák a tengert
A felhőkből esőt szaggat
tátogó szájuk
Az égitestek fényét elnyelik

Csak az elsüllyedtek
elfűrészelték koponyája
lúktet a víz fölött

Habos bolyákat
lázít az alkonyat

Meszes tüdőüregekben a szem
gyulladt a vértelen levegőtől

Csak a fuldoklók látnak élesen

Én nem mondhatom
ne lélegezz

A csönd kockáiban
üveges-szemű örvény

Három halálszínű hatos

Tiszta pohár
az összeforrt tenyér

Csak ennyit tudok

semmit a láthatárról

VIZEK, VONALAK

WEEB TONAHAN

JANUÁR

Tetőfedők

Kátrányos hordó a háztetőn:
egyszerre kémény és kazán.
Izzanak hópelyhek, fahasábok.
Havon sikló hajó a ház.

A délutánba roskadt estnek
két ember szőnyeget terít,
fekete szőnyeget a hónak,
hogyan elnyelje majd lépéseit
a Holdkórosnak.

Tüzet lapátol egyikük,
tüzet egy nagy sötét kazánba...
A ló sörénye föllobog,
a vágót várva
dobrokol...
Gazdája vállán sítalp –
pallos.

ÉJSZAKA

A naplemente föltámasztja az árnyékokat,
polipvérüket megszenteli.
Kiszabadulnak az imbolygó csápok,
és észrevétlen összeforradnak,
eggyé lesznek,
mint tömegsírban az ember.
Az éjszaka ránk tapad,
ránk az utcasarok-éj,
a telhetetlen asszony:
a barna LANUIT,

a vörös DIENACHT

és NOC, a szőke.

És szemünk a fények
szívárványló szemcséin át,
a város alvatlan vérében hunyorog.
Nézzük önmagunkat –
fölc sillagozva tapadókorongok sebhelyeivel.
Arcunk lenyomata az éjszakában:
színházi maszkunk,
álarcunk halotti maszkja.
Kitölthető köddel,
álommal,
tetszhalál-lebegéssel.

Reggel ismét elhisszük,
hogy az ember halhatatlan.

MEGÉRHETETLEN

Földgömb:

parókatartó.

Parókatartó

a földöntúliság elosztóirodáján,
ahol nyugdíjas őrző-angyalok robotolnak...
s látják,

hogy csak a megtébolyodott békacombok,
s az idegsokkos folyók rángásától
lökődik körbe-körbe.

(Mintha reklámbolygója lenne
a kozmosz-kirakatnak).

Országok:

Isten Ádám-skalpjai,

– miket szemétkosárba vetne már a Jó Szűcs –
földrészekké összefércelve –
gennytermő fonállal.

Ember:

behálózott nyuszi,

vergődő gladiátor-múmia

– (a kard,

mint „önmaga” hüvelykujja –
nekiszegezve).

Feje alatt pajzs,
kiselejtezett glória:
telehold a küzdőtér homokján –
összetapodva.

Rezzenetlen ölel a cirkusz...
A szemgödrök –
fészkei törtető darazsaknak.

Bezsong az éleslátás.
Fodrászvilágverseny:
az égnek meredő hajszálak
örökös naplementében pörkölődnek.
Búzától felfordul a gyomor,
a tüdő túpárnalebenyei szétfeslenek...

Mondanád:

szívd tele véred
fenyőezüsstel,
férfias téllal,
tenyérben remegő napsugárral.
Lehelletedtől
kristályosodjék a hamu:
fogantatásunk...

Mondanád.

De megérhetetlen holnap születünk.
És egyre holnap.

VIZEK, VONALAK EMLÉKMŰVE

Villog,
tető-háromszögek között villog
a tenger lándzsahegye,
az égigérő vízből kihasított tér:
Püthagorasz és Arkhimédész
emlékmű-metszete.

Befogóiban
húló napok,
mélységet életvonalazó kábelek,
a nyugvó csönd hullafoltjai
– (a tűzérési távcső nagyításán túl
fejkendőlebbenés a hullám) –
egy gejzír habzó pálmafája,
mely az álom
halfejű hónapjából szökkent:
(az összelegeledő világ jelképe
a lelőtt agyaggalamb helyett).

De félre
a fejcsóváló ábránddal,
melynek acélborostái
tönkreteszik a távcső célkeresztjét,
megvakítják

a körökre vadászó harcost,
s az elgázolt süinkutyát
életre csiklandozzák...

Ideje lenne
megborotválkozni,
s ha mást nem is:
eszmélet(lenség)ünk
első két tételét
ideje lenne
meg-sejteni.

RÓZSÁK SZÍNEVÁLTOZÁSA

a canossát-jártak
hamu-hajába rózsát,
illatparazsat:
                    hamvadó üstökösök
                    tántorognak a földön
a rózsalovag-indulók
a sziromtépő vallomások
                    hibbant ütemére.

a rózsalovagok sírján
páncél-vedlette gránit nyugalma
                    nem biztos,
                    hogy a léleké.

a gyilokvetőn ostyafedlap,
benne az Isten vére lüktet,
felmutogatják;
s a térdet hajtó
                    arctalan zuhan –
                    sikolya pirossá dagad:
                                    nyíló rózsá.

nézd a mandulagyulladásos kémények lobát:
kis kéményseprők hajnala –
fel nő az ember,
az emberiség:
gombjáért nyúl.

okosabb,
mint a festmény nemzetőre.
Ő kardját szorítja csak.
szegény bolond:
szalagja pálinkáscímkéken vidul.

lesújtanak az árverő kalapácsok.

a licitektől riant levegőben
árnyékok merülnek el.

canossajárás előtti
és utáni árnyak –

fekete szirmok.

SZALON-SZÍNEK ÉS -ÁLLATOK

A lilára ütött órák
vadvirága a vázán.

Íme, ezen a képen
hímzett az első mozdony,
hímzett ezüst a kürtje,
s hím ez a masiniszta.

Fagyöngy-babona-sárga
a sör, tea, s a pezsgő.

E szék oroszlánmancsa
merész, s lecsap a puncsra:
a sóvár lámpafényben
a rózsás lepkeszárnyak
szállnak,
a mennyezethez érnek,
a mennybe bábozódnak.

A lovagos zöld csempe
haragos és csorba.

„És meglebben a függöny!
Képzeld csak el, egy szúnyog
repült az ágyékára,
s csempült szegényke nyomban...”

Úrül az üvegágyú,
hevül az Árnyéksászár.
Joker és piros kettes:
(sóher a házigazda).

A zongora?
felhangolva?

Csapjon csak rá a csontra,
az elefántsírokra.

Tülkölve jön a csorda.

GODOT

Belép,
    köhint
        és gnómul
lámpabúrákra tapad,
forog vele a világ,
a búrák merőkanalak.
Cíntányéroz a szemhéj.
A csöndre kacsint.
Fülvédőjét félrecsapja,
s három ujjal
hangot sodorint.
Rágyújt.

(Az ostoros lárma alszik,
a pálca barkás,
karmesteri.
Hímzett a szemellenző.
Parókás ló ficáncol,
s fodros nyál csorog
az ingre.)

A tenyerébe hamuzik.

A motoros küldönc,
ki a táviratot hozta
elviharzott.

Nagy újság van!
mondta.

*Végre,
mint várta,
meghívták ebédre!*

Várt,
s őt nem várta senki.

Az ég pattanásai mind kifakadtak.

*Menjenek a fenébe,
már megint becsaptak
a hülye senkik!*

A CSÖND IDEJE

Leértékeltén itt a tél

Fullaszt a drótra fűző „éljen”

Megőszült források vizén
angyalhajt guzsalyoz az ág

Elfúj majd minden lobogót
e síroktól huzatos világ

Voltunk egyszer a bibliás
emberteremtő ige

Üres szobák visszhangjain
csapódik torkomnak a szó

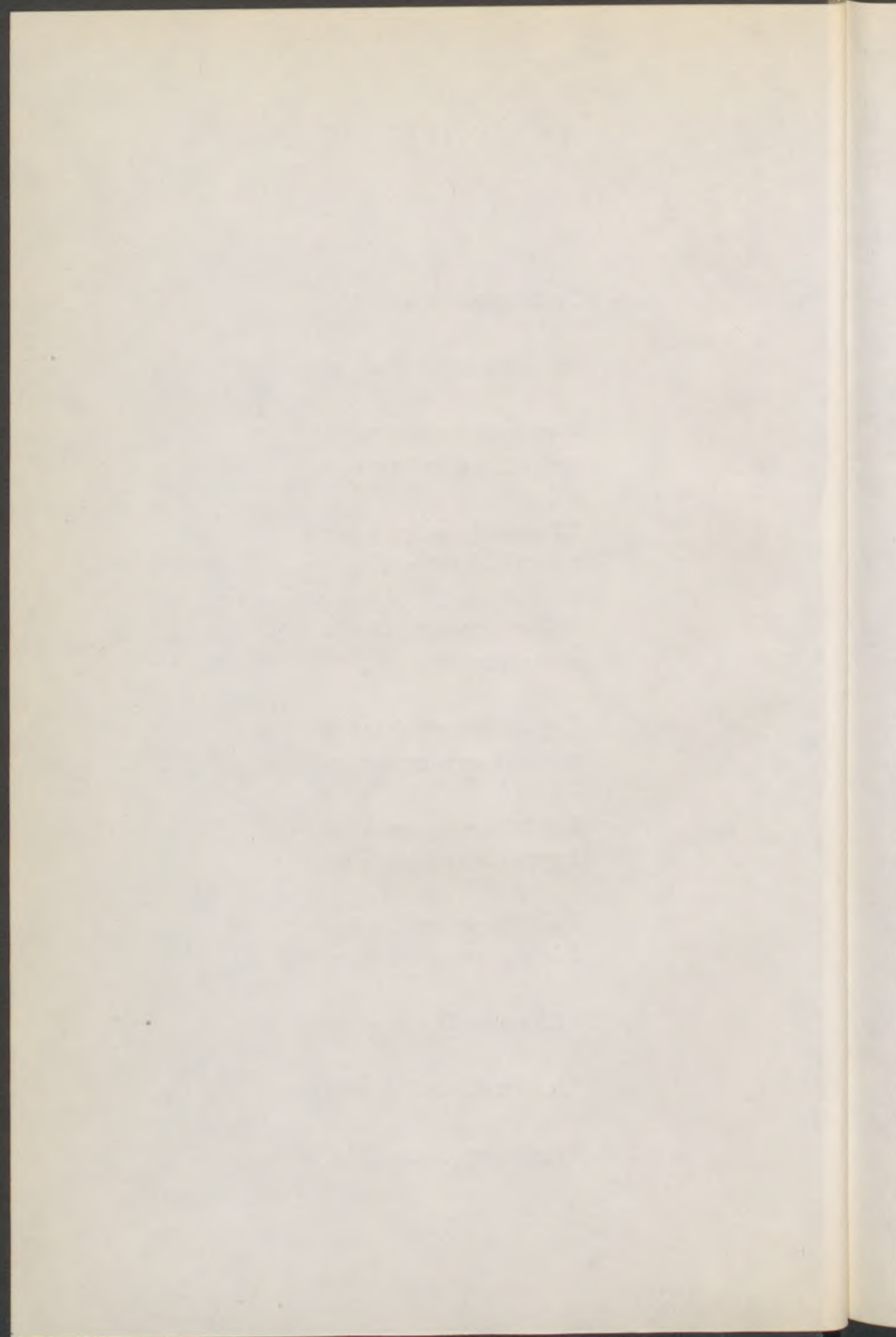
Egy kéz az ingemet kibontja
legyen hát zsoltáros a hó

Telő hiányodnak holdja
felségjel lett az éjszakámon

Rádcsukódik a tengerszem

Kontyod a szédült víz alatt

Bomlottan örvénylik az álom

ÖRDÖGLAKAT

OF DOG LARK

TÉRKÉP

Mérhetetlen a történelmi idő. Mutatói – megannyi kard – a végtelent rohamozzák; elhúznak sorsok, események síkjai előtt, áthatolnak sorsokon, eseményeken. Keresztüldöfik a pille-embert; ragadják jövőnek nevezett múltba, múltnak álcázott jövőbe – elragadják a semmi üveglapjai alá. Az öntudattalan seb, mint a sipoly, nyomtalan beheged, a genny fölszívódik a szívburokba és az agysejtekbe. Csak így őrlhetők aranyporrá a vérrögök, csak így tölthetők meg velük „világtörténelmi nagyságok” homokórái. A menekülők alól elfogy az út, huzatos árnyékot vet rájuk a barlangrajzokon évezredező csönd... a holdra hat világrész, óriási katonai térkép feszül. Nyílhegyeibe akad az ember...

UTÓHANG EGY PRÓZAFORDÍTÁSHOZ

Az ezredest hiába vártam:
„Eltűnt. Még nyoma sem maradt.”
Almaszőnyegen állt a templom,
két tornya közt a hold: lakat.

Az almafákon túl kerítés,
madárijesztő-mente leng.
„Nincs kriptá és nincs sírfelirat.”
Az érkező vonat dereng.

S mint illenék, bibliásan,
az Emberpár se lép elő.
„Nem volt halottunk a héten,
de tegnap volt keresztelő.”

Az ezredest hiába vártam,
és gyalog indultam haza,
szótlan, és szállongani kezdett,
s hullott a krónikák hava.

Kompina-Nieborów, 1976 decembere

AZ ISMERETLEN KATONÁK

Városok,
fényzsombékjai
a földrevert éjszakának.

Ezüstös jégzsinórok
pányvázazzák az úrt,
babérlevélnyi álmok
ízesítik a halált.
Éjfélkor
föltámadnak
az Ismeretlen Katonák.
Világgá mennek.
Oltja szomjukat aranyeső,
éhüket elveri aranyeső.
Koszorúik jeltelen számlapja
beszakad.
Az idő foszlányain át
fekete lovak vágatnak...
a vasúti sorompóig:

Várják a távozó vagonokat.

Szügyükben sírok mécsese piroslik.

VÉGA KARAT

A végső napokban ott voltam Nálad.
Fryderyk!
(Cyprian Norwid: Chopin zongorája)

Chopinnek kivették a szívét.
Végakarátát:
„Testem Párizs, szívem Varsóé...”
természetesen nem ismerhette Bach,
de ismerte a muzikális lelkű
von dem Bach
SS-obergruppenführer és rendőrtábornok,
aki – mint mondják –
olykor még katonáinak parolijában is
fekete billentyűt látott.
Legalábbis, amikor vállon veregette őket.
Ő volt az,
aki megsemmisítette a testamentumot:
Varsót a földdel tette egyenlővé.
(Korabeli – nem éppen zenei – szaknyelven:
„kiradírozta” a térképből.)

A Szent Kereszt templom gótikus lángjai alatt
urnát találtak katonái.
Őt illette a hadizsákmány.
A tábornok kezében tartotta Chopin szívét,
a még mindig lüktető várost.

A NARANCS KRÓNIKÁJA

Narancsot szerettem volna karácsonyra, pedig még citromot se láttam. Anyám nem mondott semmit. A szenteste reggelén, alighogy dolgozni ment, átkutattam a szekrényt. Mindent megtaláltam, még Petőfi Sándor könyvét, a János Vitézt is – anyám zöldkockás blúza alatt. (Erre a blúzra roppant féltékeny voltam, s csak akkor nyugodtam meg némiképp, amikor anyám megmutatta az árcéduláját.) Csak a narancsot nem leltem sehol, pedig tudtam, hogy sárga és olyan, mint a citrom, vagyis a sárga nyárialma.

Anyám délután szabad volt. Készítgetett a narancs hiányára. Vigasztalónak szánt mondataiba, melyek az estéli csengettyűszóban oldódtak föl, mindennapi óvásait is beleszőtte. Meglátod – mondta –, a rétegesen öltöztetett szaloncukorka biztosan nem lesz náthás, ha majd karácsonyi ablakot nyitunk, hogy a hópehely-angyalkák belibegjenek. Mire én rávágtam:

Nincs is angyal!

Nincs is hó!

És nem is fog esni!

Teltek-múltak a napok. És fényes páncéljuktól én sorra megfosztottam a fölcicomázott fehér, sárga és szerecsen János vitézeket. Óriás vagyok. A legkisebb Óriás, aki föllázad a kis huszár ellen. (Török basaként azért szégyen lett volna lázadozni.) Én nem fogok ugrálni senki sípjelére. (És az ebédlőből aznap nem vittem haza a vacsorát.) Hiszen ezek nem is harcosok! Szívárványba hentergett teknőcök csupán. Fejüket-farkukat

behúzták a gyávák. Megeszem őket – az ólomkatonák tisztelgő sorfala között.

Mielőtt kidobtuk volna a karácsonyfát, amelyen már a jövő évi csillagszórók is elsercegetek, a 97-es utcán, mint felnőttek meséjében a rulettgolyó, végiggurult egy narancs és megállt a bejárat kettesénél. Ezt az éjszakás portás mesélte, de én is láttam. És látta mindenki: a betegek, lakók, látogatók. Mert a kapun túl nagyon sokan laktak, de még a dolgozó lakónál is több volt a beteg lakó. Kié lehet a narancs? Senki sem nyúlt hozzá. A gyerekek se. Ott világított a vaskapu előtt, mint a földgömb a hold pápaszeme mögül nézve.

A 97-es utca zsákutca volt, és amikor arra tévedtek a tankok, kénytelenek voltak visszafordulni. De utolsójuknak láncaltpszemei közé szorult a narancs. Távolodóban még föl-fölvillant, mint beteg, hunyorgó stoplámpa.

Amikor elindult velünk a vöröskeresztes vonat, egy szóttan ember narancsot osztott szét közöttünk. Részemet a mellettem ülő gyereknek adtam.

Kint, az idegen bányászok szanatóriumában majdnem ugyanolyan jól éreztem magam, mint a 97-es utca szanatóriumában. (Csak anyám hiányzott.) Gyakran kaptunk narancsot, de én mindig nekiadtam a leghízelgőbb barátoknak. Ingyen!

Az iskola, ahová örökös délutánosokként jártunk – lévén a dél-előtt a keletnémeteké –, elég messze volt a szanatóriumtól. A völgyben terpeszkedő faluban állott. Az utat mindennap gyalog tettük meg oda-vissza. Számtantanárunk aluszékony, hörcsögképű ember volt, aki pubikáimnak szólított bennünket. Mi visszapubiztuk és óráin levelet írtunk délelőtti padtársainknak, a tőlünk jóval idősebb keletnémet lányoknak. Természetesen németül. De én csak egy levelet írtam, mert valaki titok-

ban nagy szőrös sormintát rajzolt rá, és sohase kaptam választ. Történt egyszer, február közepe táján, hogy a bolt mögötti szemétrakáson találtunk egy ládányi narancsot. Penészes volt, romlott és rohadt. Osztálytársaimat megvakította az öröm. Nézttem, mint a moziban, amikor azt látjuk, hogy valamely tárgynak, például egy rakás narancsnak a közelében sincs ember, s az mégis úgy eltűnik, mintha eszeveszett gyorsasággal kapkodná egy szellem-kéz. Kapkodta is. Az egész hatodik osztály. Amikor a narancshalom narancssá fogyatkozott, láttam meg az összetört, rút kis karácsonyfát. Telhetetlen kezek sorompói között csaptam le az utolsó narancshullára... és mohón falni kezdtem...

KULTUSZ-ÉVEK

Mert ott ahol a gondolatnak
süllyesztői az égig érnek
jelszavak abroncsa marad csak
hogy karikázzon a kísértet

Idegek szögesdrótjain túl
a szemgödrök már betiporva
a Krisztus-tél vére kicsordul
a lándzsahegyű cellasorra

(A legkisebb fiú aki
útra kész föltarisnyázva
várja hogy kisüljön a hit
hamujában a pogácsa)

A búzaszemek korgó csöndje
a csírák bomló jégzsinórja
büntetlen ott marad a földben
mind elszámolatlan bizonylat

PADLÁS

A padláson rend van.
Eltűnt a rokka,
gyermekkorunk
mesét pörgető aranykereke,
hajókormánya később,
amellyel parttól-partig karikáztunk.
Nyomunkban lépdelt Mózes,
utánunk szökött a Bibliából,
s mi őutána...

Már az a lap is eltűnt,
az az ábra.

El a szenesvasaló:
nagyanyánk füstölt vele.

(Talán vezeklésül,
amiért lebontotta
a lepedők, ruhák
templomhajóit.)

Eltűnt az üvegfestmény,
a pápaszemkeret osztódó glóriája,
az agyagfazék:

szilvaíz volt a máza.

Tolul a tél.

Nőnek az eresz varkoccai.

A padlást

az adj-király-katonát
fogoly-árnyékai népesítik...
Fekszenek kiterítve,
csak a hajuk,
szakálluk növekszik...
Kitüremkedik a kéményen,
beborítja az ég fekete kelyhét,
a hunyorgó dögcédulák
szemétkosarát.

TÖRTÉNELEM

Tizen vagyunk: ez a gyülekezet,
a tizenegyedik maga a pap,
de énekelünk mi százak helyett,
hogy reng belé a por s a vakolat.
(Jékely Zoltán:
A marosszentimrei templomban)

A dombon – örvénylő ég sodrában –
még állnak a tetők és falak,
Noé templom-bárájaként
még őrzik a halottakat.
De fenn a hajnalló toronyra
rozsdás pecsétet üt a nap,
s a bedeszkázott ablakokra
veresen izzó nyársakat.
A halált nyeldeo torokban
öntvény lett Isten éneke,
megégethet a forrósága,
mindegy, hogy ezrediknek-e.
Elsőnek-ezrediknek itt ma
az egykor tízen voltakért,
kik százak helyett énekeltek,
s az árván prédikált papért.

Pelikán-éhes tél jöhet még.
És cserben is hagyhat az Úr...
Csak énekeljenek mibennünk,
„kiket kiírtott az idő gazul”.

1979

ÖRDÖGLAKAT

Nem tudjuk szétszedni
a történelem ördöglakatát,
tudatunk,

létünk

cellányi zárját,
a szívünknek fordított fegyver
závárját.

Nem tudjuk szétszedni
a történelem ördöglakatát.

Hurkai

szorulnak csuklóra,

nyakra,

hálóba fojtják a lelket...

Hurkai:

évszámok,

statisztikák,

az egyenlőtlenség végtelen-jelei...

Forgói:

tenyérbe vágott hegylánc

és határ...

Csak a hóhér változik,

meg a jós,

nem a szög,

csak a seb helye.

Tanú rá mind,
aki „az Úr egyszülött fia” volt:
szentek és júdások tréneré.
Tanú a préselt havasi gyopár,
s nehezékül a Biblia,
tanú a fölpuffadt világ,
s az ollós távcső
halálba horgadó monoklija.

SZINOPSZIS

A jövő embere számára – ha ilyenről egyáltalán beszélhetünk –, lehetséges, hogy Krzysztof Zanussit csak az ABC betűi választják el Krzysztof Baczyńskitól, nem a kor. Filmforgatókönyvének borítója fekete, a cím és a név rajta fehér. Krzysztof Baczyński verskötete fehér, betűi feketék. A *védőszínek* Zanussit gyászolják, pedig Baczyński halt meg. A varsói felkelésben. Átlőtték a fejét. Zanussi leforgathatja halálának jelenetét. Ugyanabban a házban, ugyanazon az emeleten. Az ablak elé lép. Elnéz abba az irányba, ahonnan a lövés jöhetett. A külső felvételnél nem kell eltávolítani Baczyński emléktábláját. (A halottak napja ugyanis koszorúk alá temeti.) Zanussi behozhatja a mesterlövész arcát. (Lehetséges, hogy valamikor becsületes vadász volt.) A fásult elégedettségnek nincs múltja, se nemzetisége. A puskatávcsőve – a gyermekkor vásári kaleidoszkópja. Ismételve meg úgy a felvételt, hogy a szálkereszt pontosan a csukott ablak belső keretére essen. Kis idő múltán csússzon oldalt-lejebb. Az üvegtábla vagy beüvegezetlen tér így ismét négy részre tagolódik. Ekkor lépjen az ablak elé és nézzen abba az irányba, ahonnan a lövés jöhetett. Vértől fejű zászlósukat cipelik a fiúk. Holnapi önmagukat. Zanussi lefényképezheti saját könyvét, a Baczyński sírját borító fekete gránitlapot: virágok ravatalát. Körös-körül nyírfák: a csend hirdetőoszlopai. Kérjük papírlapokká hasadozott. A hallgatásra levelek árnyéka vetül – vérfolt, tintafolt vagy ujjlenyomat. A film nem lehet színes.

NEGYVEN4

Nevem Negyven4. „... ez Hazámban mágikus szám.” A 44-es barikád parancsnoka jelentkezik. A 44-es utca torkolatában emelt utolsó barikád – (játékboltot köt össze egy hentesüzlettel) – az Óváros piacterét védi. Varsó háromszögletű zászlaját a felborított villamos áramszedőjére kötöttük. Miért harcolunk ezen a kőtorlaszon? Standokra fektetett halottainkat védjük. Vagy a föld alá menekített életet. Csatornákat védünk. Ahová néhány utcával odébb gázgránátokat dobál az ellenség. Füstölögnek az utcák vasrácsai. Megszenesedett fenyőgallyak füstölögnek, s tenyerünket fölveri a csend. A tenger borostyánnal kövezi ki az elsüllyedt hajók fedélzetét, s kagylókba zárja ólom súlyukat. Csontom ez a város. Hajnali eső szemerkél. Embereim nyugodtak. Egyikük a páncélöklől robbanófejére húzza karszalagját. Ez a mi jelképünk, a cseresznyevirág. A harckocsi lassan kúszik a fölszaggatott úttesten. Hosszú sín-darab emelkedik előtte, majd visszazuhan a földre. Az utca távoli házait sűrű füst takarja. A tankágyú lövedéke zajtalanul csapódik a játékbolt kirakatába. Homlokomat bekötöm zsebkendőmmel. A páncélos tőlünk harminc méterre kigyullad, lángja az épületek ablakaiba kap. A hentesüzlet kampóira akasztott játékmackók is tüzet fognak. Utolsó emberem a villamosra zuhan, kétségbeesetten próbálja elindítani, de már nincs elég ereje. Az alacsonyan szálló bombázók árnyékai nyomán még magasabbra csapnak a lángok. A páncéltorony ajtaja fölnyílik. Géppisztolyomat kibiztosítom. A menekülő katona arcvonásai át-

tüzesednek a szürke levegőn. Önkéntelenül követem minden mozdulatát. Fölkapaszkodom a barikád tetejére. Már félig a mellvéd fölött vagyok... Egy mozdulat és a torlasz tetején téredelek. Az elrugaszkodás pillanata következik... Megriaszt a hosszú csendet felőrlő fegyverropogás. Még akkor is visszhangzik bennem az első lövés, amikor elengedem a ravaszt. Páncélautó kanyarodik, rámirányítja golyószóróját. Összerezzenek a leomló házak robajára. Lassú mozdulattal kiemelem a kerek tárat. Kezemből kiesik a fegyver. Tenyeremhez diszkoszként tapad az üres fémdoboz. Néhány dobás előtti mozdulat. A mellvéd szabályosan kiképzett felszíne elég a forgáshoz. A lendület végső pillanatába merevedve hosszan nézek a szálló tárgy után. A dobás nem több 35-40 méternél. Csalódottan legyintek. A piactér betonkockái között sárgás lánggal ég a kátvány. A távolabb eső tűznégyszetek egyre keskenyedő téglalappá torzulnak, s egymásba olvadnak a tér túlsó oldalán. Égő sakk-tábla. Rátérdelhetnek a b2-es kockára, de inkább a golyószóró irányába fordulok. Köpenyemről gondosan leverem a port. Az olajfoltot megpróbálom kinyálazni karszalagomból, nem sikerül. Miután valahogy rendbeszedtem magamat, lebotorkálok a torlasz tetejéről. Eldobált könyveket lapoz a szél – utcát igazoltat. Fázom, pedig forró a levegő. Schol egy teremtettt lélek. Tanácstalanul teszek néhány lépést. Hirtelen katonák ugrálnak ki az elhagyottnak hitt páncélautóból. Fehér lobogót tartó tisztjük az utca teljes szélességében sorakoztatja a századot. A gárdisták „Éljen a király” kiáltással rohamra indulnak a barikád ellen. Először engem fognak legázolni. „ÖTÖDIK EZRED KATONÁI!” – kiáltom magabiztosan, köpenyem felső gombjait babrálva, „ÖTÖDIK EZRED KATONÁI!” – ismétlem kétségbeesetten, mert torkomból egy hangot sem tudok kipréselni és egyre közelebb-

ről hallatszik a csizmák ütemes dobogása. Az első sor már csak néhány méterre van tőlem, az állsíkba csomagolt egyformán közömbös arcok összerosódnak. „HA VAN KÖZÖTTETEK OLYAN KATONA, – mondom most már jól hallhatóan, széthúзва mellemen a köpenyt –, AKI HAJLANDÓ MEGÖLNI A CSÁSZÁRT...” A szuronyok megnyílnak, s a hadsorok elmasíroznak mellettem anélkül, hogy valaki is rámpillantott volna. Állok az utca közepén, félig a barikádra rohanó katonák után fordulva, és görcsösen markolom válláig széthúzott köpenyem gallérját. Egyszerre sötét lesz. Valaki franciául ordít, hogy azt a hülyét azonnal távolítsák el az útestről, mert miatta most meg kell ismételni az egész felvételt. Odamegyek a páncélauto mellett álló svéd ENSZ-megfigyelőhöz, őt kérdezem az imént lezajlott események felől. Vállat von: nem látott semmit. Tüzet kérek. Pall Mal-lel kínál. Köszönöm, ez nálunk is kapható. Elbúcsúszom. Barátságosan bólint. A barikádnak már nyoma sincs. Helyén határsorompó fehérlik. Nem őrzi senki. Töprengek, hogy arra menjek-e, de aztán kimért léptekkel megindulok az ellenkező irányba. Az út két oldalán különböző típusú és évjáratú harckocsik parkolnak. A kutnói lengyel lovasezred katonái őrzik. A dzsidások szobormereven ülnek lovukon, lándzsájukat a hernyótalpnak támasztják. Nyugodtan nézelődhetek, rám nemigen ügyelnek. A páncéltornyokra ragasztott olimpiai plakátok, a városok legújabb számjegyeivel ismertetnek meg. Párizs – 1924. Amszterdam szerényebb és barátságosabb – 1928. Ezen az elavult páncéloson absztrakt ábrák hirdetik Los Angeles – 1932. Kísérleti típusú harckocsin látható a Brandenburgi kapu – 1936... Helsinki – 1952. Félig letépett plakát 1956... Eredeti ötlet a harckocsiágyúra festett kék felirat: SAYONARA MEXICO. A löveget a szomszédos harckocsinak fordí-

tották... Valamelyik plakáton Budapest... Ismét az úttest közepén bandukolok, két sín pár között. A járdasziget helyén emelt síremlék a közlekedési balesetek növekvő tendenciájára figyelmeztet. Kora délelőtt van, de én még egy árva kerékpárost sem láttam erre karikázni. A rövid egyedüllét annyira elszoktat az emberektől, hogy egész meglepődöm azon a három lovason, akik szép kényelmesen felém poroszkálnak. Ők is észrevehettek, bár miattam nem nagyon nógatják ügetésre a lovakat. Már jól látható, hogy a jobb oldali lovas civil ruhában van. A középsőn fehér tábornoki uniformis feszül, villogó vállrojtokkal. A másik szintén magasrangú tiszt lehet, zöldesbarna egyenruhát visel. Néhány méterre tőlem megállnak. A két tábornok szigorú arccal, a civilruhás érdeklődéssel méreget. A szempárbaj pár percig tart. A fehéregyenruhás nagyokat szuszogva lekászálódik a nyeregből. „A nemzetőri igazolványát kérem!” – mondja nyersen, de nem gorombán. „Köszönöm, rendben van. Elnézést, de az utóbbi időben annyi ember rohangászik ilyen karszalaggal feldíszítve, hogy lassan már azt sem fogom tudni, ki az igazi ellenségem. Pedig az a feladatom, hogy harcoljak ellenük és megsemmisítsem őket. Egyébként Welden altábornagy vagyok, a magyarországi császári csapatok parancsnoka. Windischgraetzet ugyanis – de ez szigorúan köztünk maradjon – Isaszeg miatt leváltották.” A tábornok fölkapaszkodik lovára, és a nyeregből folytatja: „De mutakozzon be ön is, mondjon néhány szót magáról. Legyen nyugodt, honfitársai ezt még nem fogják árulásnak tekinteni.” „A lovakat kitiltották a fővárosból” – tagolom vontatottan a választ. Welden úgy néz rám, mintha meghibbantam volna. Szívből föl kacag. „Jó, nagyon jó... Maga tréfás ellenfél, barátom... Úgy mond igazat, hogy nincs igaza. A lovakat valóban kitiltották a fővárosból, de amíg

Buda a mi kezünkben van, addig a Birodalom fővárosa: Bécs.” Ünnepestes hangon folytatja. „Biztos vagyok benne, hogy Hentzi kitart addig, míg szét nem verem a fölkelő sereget. Az pedig rövidesen bekövetkezik. Holnap indítom hadaimat Nagysalló felé.” „Már elnézést kérek, tábornok úr – veszi át a szót a másik egyenruhás –, de nem tudom megérteni, miért társalog egy vöröskatonával.” „Ugyan, ez nagyon egyoldalú társalgás, kedves Mardarescu – mosolyodik el Welden –, annak nincs értelme, hogy ezt a lázadót elfogassam. Egy ember nem jelenthet számunkra veszélyt. Ne felejtse el, hogy mi Pozsonyban vagyunk, Görgey serege meg valahol a Garam mentén.” „Ön téved, tábornok úr. Ennek a helységnek Karcag a neve, a Vörös Hadsereg pedig itt van a közelünkben. Szolnokon. De hadműveleti tervük birtokába jutottam. A világtörténelem úgy fogja följegyezni nevemet, mint a »SZALONIKI...« – hm krrr, akarom mondani, a »SZOLNOKI GYŐZŐ.«” Itt Mardarescu rövid szünetet tart, meghatottan végignézi útítársain. Szónoklatát patogó mondatokkal fejezi be: „Holnap indítom hadaimat Szolnok felé. És jegyezze meg, tábornok úr, egyetlen vöröskatona is nagy veszélyt jelent. Ezt Clemenceau is megtáviratozta néhány héttel ezelőtt...” „Engem akar kioktatni?! – fortyan fel az osztrák generális. – Ha mögöttem is egy Clemenceau állna, Görgeyt egykettőre vissza tudnám szelídíteni a Tisza vonalára.” „Milyen nevet említett, tábornok úr? Görgeyt? – szólal meg első ízben a civil lovas. – El kell ismerni: Görgey nagy katona. James Wanks, amerikai történész vagyok. Az Egyesült Államok történész körei a Balkán szakértőjeként ismernek, ezért vagyok ilyen tájékozott az önök szabadsághozgálmaiban is” – fordul felém az amerikai. „Ezzel kapcsolatban mindjárt föl is tennék egy kérdést: úgy tudom, Görgey feloszlatta a nemzetőrséget,

és tagjait a honvédség kötelékébe sorozta. Önt mégis polgári öltözetben látom... No, de nem akarom kifaggatni, mert még azt hiszi, hogy a CIA embere vagyok.” A történész leereszkedően közvetlenné válik. „Ha van valami régi történelmi tárgya, jó pénzért szívesen átveszem. Bokály, tányér, kozsok is jöhet. Nézze csak – a legújabb zsákmányom.” Plakátot húz elő oldal-táskájából. A nagyvázsonyi Kinizsi várat ábrázolja. A renaissance betűtípussal nyomtatott szöveg: UTILISEZ VOTRE TEMPS! APPRENEZ A CHEVAUCHEZ! VISITEZ LE CARROUSEL DU NAGYVÁZSONY! NOS CHEVAUX PARLENT TOUTES LES LANGUES DU MONDE! CHANGE!

„Én a legújabb zsákmányomat csak holnapután tudom megmutatni” – emelkedik szólásra Mardarescu. „Clemenceau...” „Hagyja már Clemenceau-t!” – csattan föl dühösen Welden. „Tudom, nagy filmrendező, Palmerston csak inasa lehetne. De mi a véleménye Miklósról?” „Clemenceau...” – dadogja Mardarescu. Az amerikai türelmetlenül lova nyakára csap. „Uraim! induljunk már. Rám még nagyon sok feladat vár a mai napon. Szeretném alaposan megtekinteni Veszprémet, Pápát, Győrt, Sopront... no, várjanak csak, följegyeztem magamnak... igen, itt van: Győrt, Sopront, Kőszeg, Szombathely, Zalaegerszeget, Kaposvárt, Pécs, Mohácsot, Szegedet – kizárólag az ön kedvéért, altábornagy úr, Karcagot is –, Debrecen, Tokajt, Miskolcot, Egert és Budapestet. Este hat órakor indul vissza a gépem New Yorkba.” Az elcsattogó lovasok utolsó szavait alig érteni. Utamat inkább a járdán folytatom, ahogy egy jól nevelt gyalogshoz illik. Néha elsurran mellettem egy-egy feltúrt gallérú ember. Ágyúdörgés horzsolja fel a levegőt. Nem tudom megállapítani, hogy a Vörös Hadsereg készül-e átkelni a Tiszán, vagy Görgey indított támadást Nagysallónál. Nyitott

gépkocsi dübörög mellettem. Mintha múzeumból kölcsönözték volna. A város századeleji hangulatát idézi. Felém eső ajtóit korona és két aranybetű díszíti: F. F. Lassítom lépteimet, a kocsi sebessége is csökken. Ki a fene követhet ennyire kihívóan? Egyszerre érünk az útkereszteződéshez. A sofőr fékez és udvariasan megáll a zebra előtt. A gépkocsi két utasa nem látszik türelmetlennnek. A férfi fagyos, csaknem megvető arccal tekint felém, a hölgy közömbösen. Várják, hogy elinduljanak. ÚRISTEN! MIÓTA HORDOM ÉN A VAKOK FEKETEPETTYES SÁRGÁ KARSZALAGJÁT?! Lelépek a járdáról. A fagyos arcú utas megérinti a gépkocsivezető vállát. Remegni kezd a föld. Be kell bizonyítanom, hogy nem vagyok vak... Jól látom, mi történik körülöttem. Fogaim között idegen szavak csikorognak: „SMRT TIRANINU”. Az autó lassan közeledik felém. Csak a motorházra szerelt réztülköt látom. Táguló torkából fagyos arc mered rám... Az elrugaskodás pillanata következik... Sikerült úgy megkapaszkodnom, hogy a trónörökös tekintetét gyűrűbe fogja a három fekete folt. Homlokának szegezem a pisztolyt. Most kiáltanom kellene: „HALÁL A ZSARNOKRA!” – de meglepő félsege gúnyos tekintete. Meghúzzom a ravaszt, az alig hallható csettenést nem követi az előrezuhanó test látványa, se fékcsikorgás. Ritka pillanatok tanúja vagyok – a trónörökös mosolyog, s ahogy a pisztoly harmadszor is csütörtököt mond, elkezd hangosan nevetni. A mellette ülő hölgy diszkrétén zsebkendőjébe rejtí arcát. A sofőr is megenged magának egy röpke fintort, hallván, hogy őfélsege ennyire megfélemedezett magáról. Homlokomat kiveri a hideg veríték. Az autó felgyorsul. Imádkozom, hogy megcsapjon a lőporfüst kesernyés szaga. A trónörökös sétatálcájával megböködi a kezemet: „Ne aludjon, jó ember, szálljon le gyorsan, mert a végén még csúnyán összetöri magát.” Kis híján hasra vágódom. A kö-

zelben álló rendőr magához int. Megbírságol, mert mozgó járműről ugrottam le. Nincs ideje mindent följegyezni; pisztolydörrenés dermeszti meg tollat tartó kezét. A szomszéd saroknál óriási tömeg veszi körbe a jól ismert gépkocsit. Néhányan egy fiatalembert vonszolnak a járdára. A merénylő még most is megszállottan hajtogatja: SMRT TIRANINU. A rendőr faképnél hagy, gyors léptekkel megindul felénk. Mint aki jól végezte dolgát, visszasétálok az útkereszteződéshez. A villamossíneken vonat halad át. FIGYELEM! FIGYELEM! A VILLAMOSSÍNEKEN VONAT HALAD ÁT! KÉRJÜK VIGYÁZNI! húszig számolom a teher szállító vagonokat. A tetőn is katonák gubbasztanak. Az „ISTENÉRT, HAZÁÉRT, KIRÁLYÉRT” feliratok fekete csikot húznak a robogó szerelvény oldalára. Ismeretlen férfi a presszóajtóban. Szeretne néhány felvételt készíteni rólam a *World* számára. A világ érdeklődését csak a vér tudja felkelteni... A világot csak a vér tudja meghatni – néhány napra. Az imádságot már az úristen is unja. A himnuszokat is. Álljon oda a falhoz. „SZABADSÁGHARCOS A KIVÉGZÉS ELŐTT...” Úgy, nagyon jó. „ÓRIÁSI SZENZÁCIÓ...” Egy kicsit emelje föl a fejét. Most feszítse hátra. „ERESSZÉTEK FÉLÁRBOCRA A LOBOGÓKAT...” Homlokán csodálatos az a fehér kendő, színes képünkön kitűnően fog érvényesülni a vérfolt. „A PÁPA KÜLÖNMISÉJE...” Úgy. Még egy felvételt egészen közelről. Máris kész vagyunk. Köszönöm. Milyen címre küldjük a tiszteletpéldányt? „A hajvágáshoz ért? – kérdem újdonsült ismerősömet. – Neem? A képeket tartsa meg magának a *World*, viszonzásul mást kérek tőle. Játsszunk” – mondom és leveszem a homlokomra kötött zsebkendőt – óvatosan, mert beleragadt a sebbe. „Egy játékra szeretném a világot megtanítani. Engedje meg, hogy bekössem a szemét. Ne féljen, engemet bekötött szemmel is ugyanúgy fog látni, mint eddig.

Gyűlölöm az aranyásókat, mert meghamisítják a nemesfémeket. Vessen egy pillantást erre az ékszerüzletre – s gondoljon az ócskavastelepre.” A fotóriporter zavartan mosolyog, mialatt szemére húzom a zsebkendőt. Sebesülésem emléke, a piros folt, pontosan az ornyergére esik. „Lát engem? Nem baj. Mára szép időt jósolt a meteorológia. Ne lepődjön meg, ha szembogarába csöppen a nap. Induljon bátran a keresésemre. A pápa külön zsámolyon imádkozik, hogy küldetése sikerüljön. De én is segítek. Elárulom a játék három varázsszavát. Ha azt hallja: hideg – akkor rossz irányba megy. Meleg-re helyes az irány. A tűz azt jelenti – már csak néhány lépés választja el tőlem. Jól megjegyezte? Akkor kezdhetjük.” Pisztolyomat gondosan betárazom. A *World* munkatársa tanácstalanul csoszog ide-oda. Egyik kezében fényképezőgépét szorongatja, a másikkal olyan mozdulatokat tesz, mintha mellig érő vízben gázolna. Zsebkendőm piros foltját a pisztoly célgömbjére ültetem. Rövid szirénabúgás után megszólalnak a 44-es utca romjaira szerelt hangszórók: HIDEG... MELEG... TŰZ...

UTAZÁS

UTAZÁS I

Az ablak:
ablak,
tükör,
festmény,
színes dia.

Mélyükön ősz-perzselte lomb.
Mélyükön arcunk –
hasadozik és sápad:
összetartják vonásaink,
a puszta ágak.
Beszélgetünk
Imre, Lajos,
Gyula meg én és Péter.

A nap:
hegyről ránkborult kehely –
benne a bor kocsonya-szilárd.
(Legyek csapódnak belé,
az ősz sikkánó koporsói.)
Beszélgetünk –
és bort iszunk.

Kitárva minden ablak,
(tükör,
festmény,
színes dia,
s levegőért a száj...)

Beszélgetnek,
akár a néma filmben,
ahol a fény beszél.
Imre, Lajos,
Gyula meg ő és Péter.
Arcuk –

kép-tér

nap

kehely

(mélyén évszakok tengerszeme)

merülő teremtés az arcunk

FRESKÓ

A csetneki templomban

Boltíven feszül a kar,
s hol csukló, keresztfa összeér,
az omló fallal leszakadt
a szöggel átütött tenyér.
Így lett szabad
negyedrészen a test,
s odébb
a szellem egy mondata –
a lobogós ige.
A rúdjavesztett zászló
a hit
gazdátlan célszalagja így –
átlósan átszakítva:
a Christi betűi meghasadtak,
mint kiszáradt koponyán
a varrat
a keresztfa tövében.

Vezetőnk szava
röpíti csak az angylt:
szárnya nincs.
Lapockáig emésztette...

– talán a tűz?
– talán az éhség?

s a toll...

katonák sapkadísze lett
(hisz úgyis a halál írdeákjai.)
Zsoldos-sisakok hullámain
szentül a király,
lebeg.
Kitárt karja,
mintha az Ω szárait
feszítené szét,
s a végtelent ölténé
palástul.

Rozsdátlan pajzsok
ragyognak
a turbános ég
csillagai közt:
kecske, sas
és lángoló ökörfej-nap.
A teret lezáró
fehér-fekete kockasáv
a mennyország és a pokol
kerengője.

A múlt
sárkánypikkelyekben,
összesöpört csillagokban villog,
de mintha mai fénytörésben.
A torkába törött lándzsa
lehet világra öltött nyelv,
égre lökődő fullánk.

A halott lány fölé
nem Krisztus hajol,
csupán városi polgár,
s mert hasonló a két arc,
feltehetően apja.
Bizonyára az ismeretlen mester,
aki nem hitt a feltámadásban,
s talán munkájában se hitt.

A mi gyönyörűségünkre.

UTAZÁS II

Nem jutottunk a vert falú
templomhoz azon az estén,
csak abba a városba, hol
legelő fedi a szentélyt.

Legelő fedi a szentélyt:
Úrfelmutatás – kolomp szól.
A leomló bástyák között
mint a sírkő – emlékoszlop.

Sírkőszerű emlékoszlop.
Négy oldalán márványtábla:
árverezve a dicsőség.
Betűk: – hangyák futóárka.

Árverezve a dicsőség.
Nap szálkázza ki a rétet.
Sárkányfogak – csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.

Sárkányfogak – csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.
A *kín*-torlasztó bulldózer
át-*okkal* feszül az égnek.

Át-okkal feszül az égnek,
emelkedik vaspofája:
– a csönd-résen idehallik –
roppan a hold koponyája.

Roppan a hold koponyája.
Foga helyén szőlőszemek:
emlékművei a napnak,
virágzásnak és szüretnek.

Emelkedik vaspofája:
velem zsonglőrködik, játszik
a leomló bástyák között.
Halálomig – haláláig.

IDŐZAVAR

Az indiánokat kiirtották. Aki gyilkosaikat nem is vádolva, csupán szelíden figyelmeztetve, pártjukra kelt, tiszteletreméltóan korán ébredt. Nem sejtette, hogy háromnegyed napja van hátra, noha életrajzi tény, hogy hatvanhat éves korában hunyt el. Amikor az indiánokért tollat fogott, azt hitte, hogy az általa szánt „hontalan vadaknak” már csak öt percük van a tizenkettedik órából. Washington Irwing fehér ember volt és éjjélkor meghalt. A közhiedelem szerint túlélte az indiánok végóráját. Mi azonban tudjuk, hogy a halálba menők öt perce az élők számára is ugyanaz az időegység, hogy a *meghalok* és a *túléltem* rokon fogalmak, mint ahogy a *halál* és a *túlvilág* is azok. Washington Irwing éjjel egy órakor az órájára nézett, és látta, hogy a nagymutató a tizenegyesen áll, újabb hatvan perc múlva a tízes egyesét választotta el a nullától, hat órakor egy pillanatra megnyugodott, mert a nagymutató a hatoson állt, csak az zavarta, hogy a hatos helyet cserélt a tizenkettessel, a hármas pedig a kilencessel. Amikor a város toronyórájára tekintett, a számok hasonló helyzetét észlelhette. Ekkor elhatározta, hogy nem néz többet órára. Mert Washinton Irwing már halott volt és nem fejthette meg a számlapnak a mutatót túlélő jelképét, hogy minden igaztalan halál látszattá lázítja a létet. Az irodalomtörténet sok mindent följegyzett róla. Azt is, hogy együttérzéssel szólt az indiánokról, és hogy 1859-ben halt meg. Vannak, akik azt mondják, Washington Irwing írása voltaképpen halála után három évtizeddel lett volna igazán időszerű. Vannak, akik azt fáj-

lálják, hogy nem érhetette meg napjaink indián-rezervátumait: a kérdés megoldásának egyetlen emberi lehetőségét. Vannak, akik azt állítják, hogy indiánok sohasem voltak.

UTAZÁS III

Nádas Péternek

Mi,
éjszakánként
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
Dardzsiling sírrablói,
rodostói levélcsempészek
– akikkel rablóspandúrt játszik a gyanakvás –,
őrizői
a lerombolt vashámor
önvédő mámorának.
Ahol a táj:
túlárnyalt lélek.

Március tollforgói,
elfagyott búzabokrok
borzonganak bennünk.
Megindultak a gyalugépek,
tarolva élőkről arcot,
holtakról síremléket.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
nézünk
át a céltáblák szembogarán,
júdásablakán a halálnak:
mögé sorakoztatták az embert,

kidekorálva
az anyanyelv „O”-jával,
áगतan csillagával,
s a joggal,
a kimondhatatlan utolsó szó
jogával.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
ahol az orvlövész
fizetett sport,
de a gyilkolás röntgenképei
lemoshatóak,
s az átlátszó filmre
angyal és fenyő
és „Kellemes ünnepeket kívánunk”
festhető.

Mert zászlókkal kitömhető bábu az ember.
A taps-ütésre, lám,
orron-szájon dől a selyem.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
utolsó ingünket,
az átluggatható papírt felöltjük:
– kár a ruháért.

Szánkban megköt a gipsz,
hogy ne átkozódhassunk:
– kár a szóért.

A NAGYVAKÁCIÓ

Ó

ÍÓ

CIÓ

ÁCIÓ

KÁCIÓ

AKÁCIÓ

VAKÁCIÓ

Eljön a NAGYVAKÁCIÓ

a Fejedelem születése napján,

megvakítják a domborművét,

beolvasztják a koponyáját...

Alexandria könyvtárának

lángolása itt láthatatlan,

magyarázatra nincs szükség,

fő,

hogy a pernye föllapozhatatlan.

Megszűnik hát az Iskola,

kitépi harangja nyelvét,

alapítólevelét megperzselik,

Dózsa trónusán pörkölgetik,

fölfalatják és megzabálják.

A telhetetlen Bendő börtönfalában

mondatok, szótöredékek,

a viaszpecsét szétmázolt vére,

a vérnek kiköpött pecsétje...
Kosáreberek fogai:
– a téboly vicsorgó csillagképe –
akik lélegzethez akarták juttatni
a Balladák Asszonyát,
s a kőbe haraptak
tehetetlen.
(Majd gyöngyház-színűre kenik,
s a mosoly műemlékeként
mutogatják őket).
Szájuk csónakroncsában
tenger kagylója zúg:
zúg a Közönyösök
„Tisztánlátók”,
az eszmehálósipkától Süketek
TAM-TAMJA,
meg-
mondTAMJA:
hogy úgyis beletörik a foguk.

UTAZÁS IV

Mindegy
az *ott és ott*
s az út is
onnan és oda,
ha iker a cél:
látni haldoklásomat,
e föld
homlokunk alatt szomszédoló pólusait,
szemem fehérjét,
s a hajszálerekbe tört hajnalt.
Elmegyek *onnan és oda,*
ahol, ha fölkel,
hatalmas vallatólámpa a nap,
üvöltő száj –
fölpeckelve aranyló pénzzel,
és metszete annak,
ahogy a farkasszemek,
mint ígéretés és fenyegetés
összeérnek.
Elmegyek *onnan és oda,*
ahol Bábel
napiparancsot sugárzó tornya alatt
beszakított dobhártyánkat feszítik
az öngyilkos zenének.

A suttogást nem,
csak az ordítást értjük
emberi beszédnek.
Agyag és tűz
őrzi az első szót,
emlékképet:
szem,
száj,
fül...

Fölöttünk
vicsorgó tejfogaktól
szikrázik a tejút.

BEOLVASZTÁS

Előbb a regölést
aztán a regét

Előbb a földet
aztán az otthont

Előbb az iskolát
aztán a nyelvet

Előbb a fejfát
aztán a hitet

Előbb a jövőt
aztán a múltat

és
mindezt
egyszerre:
jelenidőben

UTAZÁS V

Öten ültünk a gyorsvonat fülkéjében. *EGY EMBER* olvasott, *EGY* aludt, *EGY* hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást és úticélunk is ugyanaz a város volt. Néztem ahogy a jeges dombhátakon elvágódik a hajnal. Később úgy tetszett: gyárkéménye nőtt a templomoknak, s az ontja most a tömjént, ijesztgetve a napfény villódzó ördögeit. A kohók tövében Aladdint kerestem.

A legközelebbi állomáson ki akartunk szállni, de megállt a vonat.

EGY EMBER aludt, *EGY* hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást és úticélunk is ugyanaz a város volt. A folyosón rádió bömbölt. Azt hittem, történelmi dokumentumműsört sugároznak. Zúgott a taps, a fogsorfényes mondatokról lepattogzott a zománc. Roszogott és megkékült az ujjakon átszűrődő zene. Átrobogtunk egy viadukt fölött.

Ki akartunk szállni, de megállt a vonat.

EGY EMBER hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást és úticélunk is ugyanaz a város volt. ....

..... A KÖLTŐ. ....

(*EGY EMBER*) .. templomának orgonáján játszott .....

(*EGY*) ..... az utolsó dallamokkal meghalt .....

(*EGY*) ..... lassan zuhant le tíz emelet magasságból ....

(*A KÖLTŐ*) .. hangját elragadta a vonat csikorgó füttye ....

Ki akartunk szállni

A KÖLTŐVEL

nem beszéltünk

templomának orgonáján játszott

ismertük egymást

az utolsó dallamokkal meghalt

úticélunk is ugyanaz

lassan zuhant le tíz emelet magasságból

EGY EMBER hallgatott

hangját elragadta a vonat csikorgó füttye

KIERKEGAARD ARTISTÁI

Nem égbolt ez,
nem esővel áldó,
nem a feltámadások Mennyszága,
nem az Emberiség
honfoglaló jurtája ez.
Feszülő zenitén a Jel:
paragrafus-horog,
a remény tudathasadt kampója csak –
torkunkba ütve...

Lengünk

tátozó porondok fölött,
a nap foltjaival beszennyezetten.
Alattunk

tenger,

sziklás hegy,

homok.

S.O.S.-ek pengéje üti át talpunk,
ágyékunk,

tüdőnk.

Jönnek ügyeskedő kardnyelők,
a csönd bohócai:
sipkáikon hangfogós csengettyűk,
hogy elnémítsák a fegyverek
agyakban rothadó csattanását.

Lengünk

tátogó porondok fölött:
a jónásnyi szájak,
nagy okoskodások
és
nagy vadászatok
évszakában.

Lengünk

„okos emberek nagy hahotája közepette”.
„a világ is így fog elpusztulni”.

Ne higgyétek,
hogy „mindez csak vicc”,
hogy mindez csak hörgő költemény.

A CSÖND FOKOZÁSA

BALASSI

Széttört a díszkút, szét a csempe,
szirmok közé szorult a nap.
Egy sebesült a fényt kereste
a rázuhanó hegy alatt.

Esztergom Dunába süllyedt.
A parton sípok és dobok...
s a hangörvényben elmerültek
hajnalok, harcok, asszonyok...

Az idő sáros hajszájai
tapasztják testét, koponyáját.
Íjak idegei közt
Bécsbe kísérik hazáját.

NORWID

Üres a fal.

Fölláztak
a festményen túli foltok.

A Vaknak
szempilla-fésült a Világ.

Érthetetlen
a SZEGÉNYHÁZ
akár a versek...

Ki koponyádhoz szólni tudna –
meghalt.

A színpadon zavar
és homály...
...foszlik köddé a Szellem,
szájakon a markolatkosár...

„TAKARJATOK BE JOBBAN”

PETŐFI

kezek kék erdeje
szívére ne csavarjon indigót
napfoltos ködökre foszfort ne szórjon
csontfűrészek közé
ne süllýesszen hangjegyes koporsót
jeltelen sírjában
nem fog a halott énekelni
berobbant hangfalakon nem kelhet át
ne várjátok
a lándzsával egyensúlyozót
a sátorponyvát csavarjuk össze
dobjuk vánkosul
az álmatlan júliusnak

közös sírfeliratunk
a Halotti Beszéd első mondata

Őbenne az utolsót keressük

SÍRVERS
KRZYSZTOF KAMIL BACZYŃSKINAK

Kosarat tett fejünk alá a történelem,
fölénk e kor vastapintatú álmát.
Egy mozdulattal kivívtuk így
az öngyilkosok szabadságát.

Páncélöklünk a csend.

Az alkony izzó csilléi – koporsók.
Elégett holttesteinken mész a felhő.

Mozdulatlan beborítjuk a várost.

Emlékoszlop remeg fölöttünk.

KIBETŰZHETŐ SZAVAK
R. M. EXHUMÁLT VERSÉBŐL

.....
.....
a gyűlölet vesszőnyalábjaival .....
..... szaunázik a halál .....
.....
.....
Ne vámszedői őrizték .....
..... a kiontott vér határát.
.....

A MONDAT ÁLKAPCSOLAT

TELEHOLD

Szabédi László emlékének

Hazudjak jóhírt
gólyahíres mezőket
mérleges eget
nyírkérgű tavaszt
Borotvál havas temetőket
a szél

Történelmi halak pikkelyeit
sodorja
holtak ujjaira körömháznak

Nappalok hajnaltüskéin
hajszálak
megőszült álmok

Talpfák koporsók emlékművek
a csönd fokozatai

Gyémánt-agyvelőket
forгат az éjszaka pajzsa

Épül a némaság alagútja
hörgője
suttogó hajszálere
a nyelvnek

Elmúlnak ujjperceink

Porában iszonyú gárdisták
menetelnek

A HALÁL AJKAIN

Nagy Lászlónak

Iránytűd árnyék nélküli kő.
A barlangtüzek kialszanak.
Hamuba rajzolt halak
úsznak a cseppkő-biblián át.
Árnyék nélküli kő a nap:
agyagtáblák jelfókuszain
fölglyújtja Babel toronybárját.

Népek anyanyelv-vonalzója,
szerkeszthető mondatok.
Ajkunkra omlik a homok-bólya,
korálltüdőnkön dér vacog.

Süllyedő hangod jéghegyet,
napfénytemetőt hasít.
Csillagostyák és tengerek,
lüktet az éj halántéka,
a tejút pengéje vakít.
Reszelő agyú szellemek
bevérzik nyelvünk határait.

Eső és csigalépcső-lárma,
a síkos égre só zuhog.
Az idő rozsdálló vizén
elmerül halál-pontonod.

1970

STED

voltak, akik megszülettek,
voltak, akik meghaltak,
és voltak olyanok is,
akiknek mindez kevés volt.
STachura EDward

I

Hiába hívtál,
nem mentem csúszkálni a Visztulára,
s te illetlenül
átgyalogoltál a park terítőjén,
amelyre foltot olvasztott
a csatornapára,
belemosódtál a köbbe,
pontokká estél,
mint gyilkossá nagyított áldozata
a FILMnek,
amelyet mindketten szerettünk.

Szeretünk –
javítanál ki most,
mert nem igeidő az emberi élet,
nem a *volt*, *van* és *lesz* származékos függvénye...
A *voltra* mondható, hogy *van*,
a *lesznek* megfelelője a *volt*,

s a *vannál* se több a *lesz* :
ez a mi halhatatlanságunk...
Utolsó esélyünk – mondaná Csoóri Sándor,
sugallná mindkettőt Nagy László némasága.
Nekik hangoltad gitárod
– hány éve már? –
Virággá vált az ember,
s a dallamok kaptárából
kirajzottak a méhek.

2

...a húrok kettős sínpárján
elindult a fehér mozdony,
véres kézzel intettél utána,
négy ujjad –
világtájakra szóródó szikra,
az ötödik,
az élet cirkusz-jelképe,
megmaradt,
hogyan fölmutathasd a halálnak.

Én valóban irigyeltelek,
Sted,
hogyan télen a telet,
tavasszal a tavaszt,
nyáron a nyarat,

ősszel az őszt szereted,
mert én mindig a tavaszt várom,
tavasszal is a tavaszt...

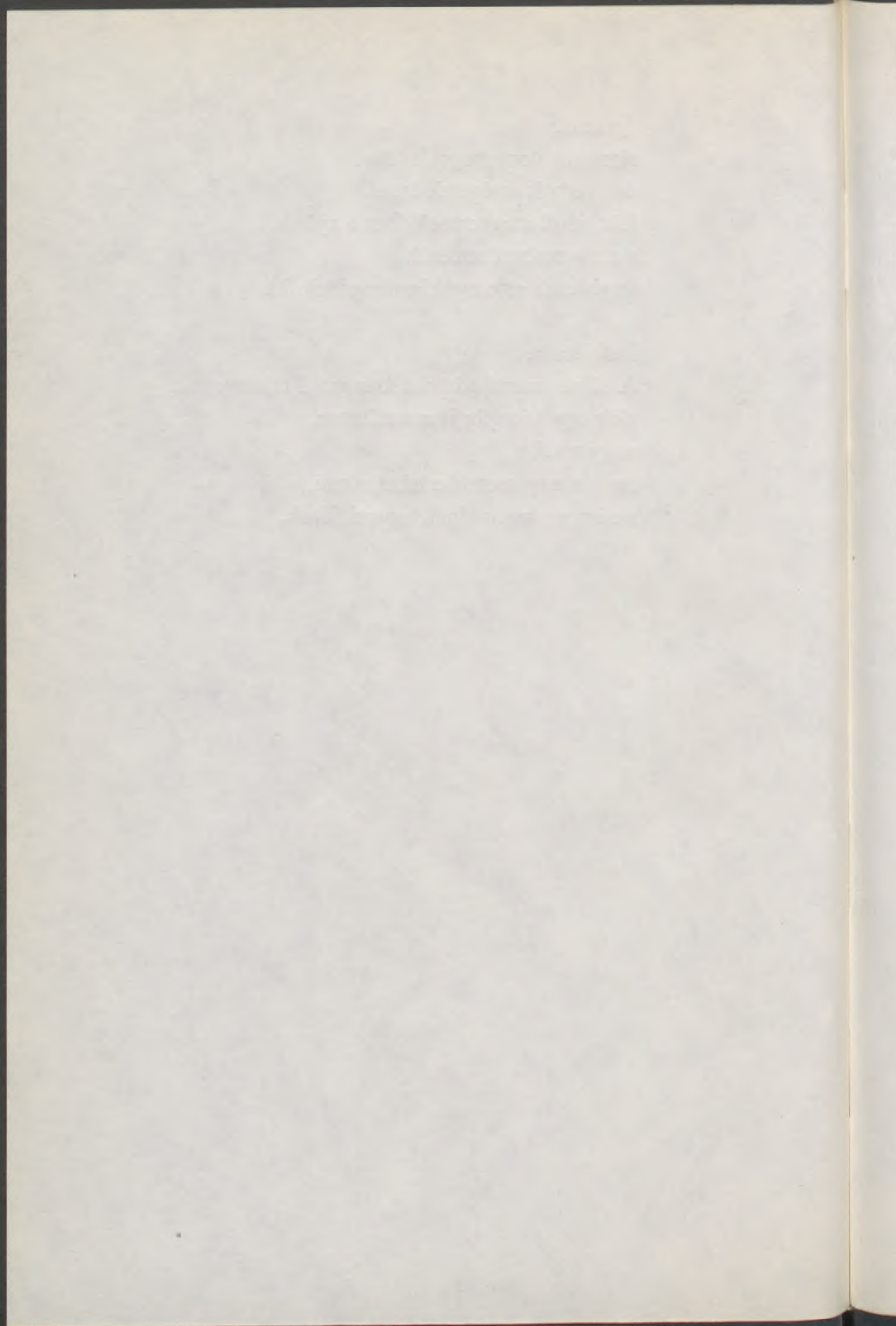
3

Azt mondtad,
napfogyatkozás kellene ahhoz,
hogy ne nézz a napba,
(vagy hogy doktori értekezést írjál.)
Az égbolt kártyaasztalán,
mint nyert pénzt,
mégis egymásra csúszattad
a holdat s a napot.

Verseket írnak Hozzád.
Ne bosszantson.
Tudom,
hogy ezt akartad legkevésbé,
de szeretnek,
Sted,
élő élettel szeretnek...
És, ahogy írtad: minden költészet,
így vers a hallgatás is,
himnusz,
végtelen poéma...

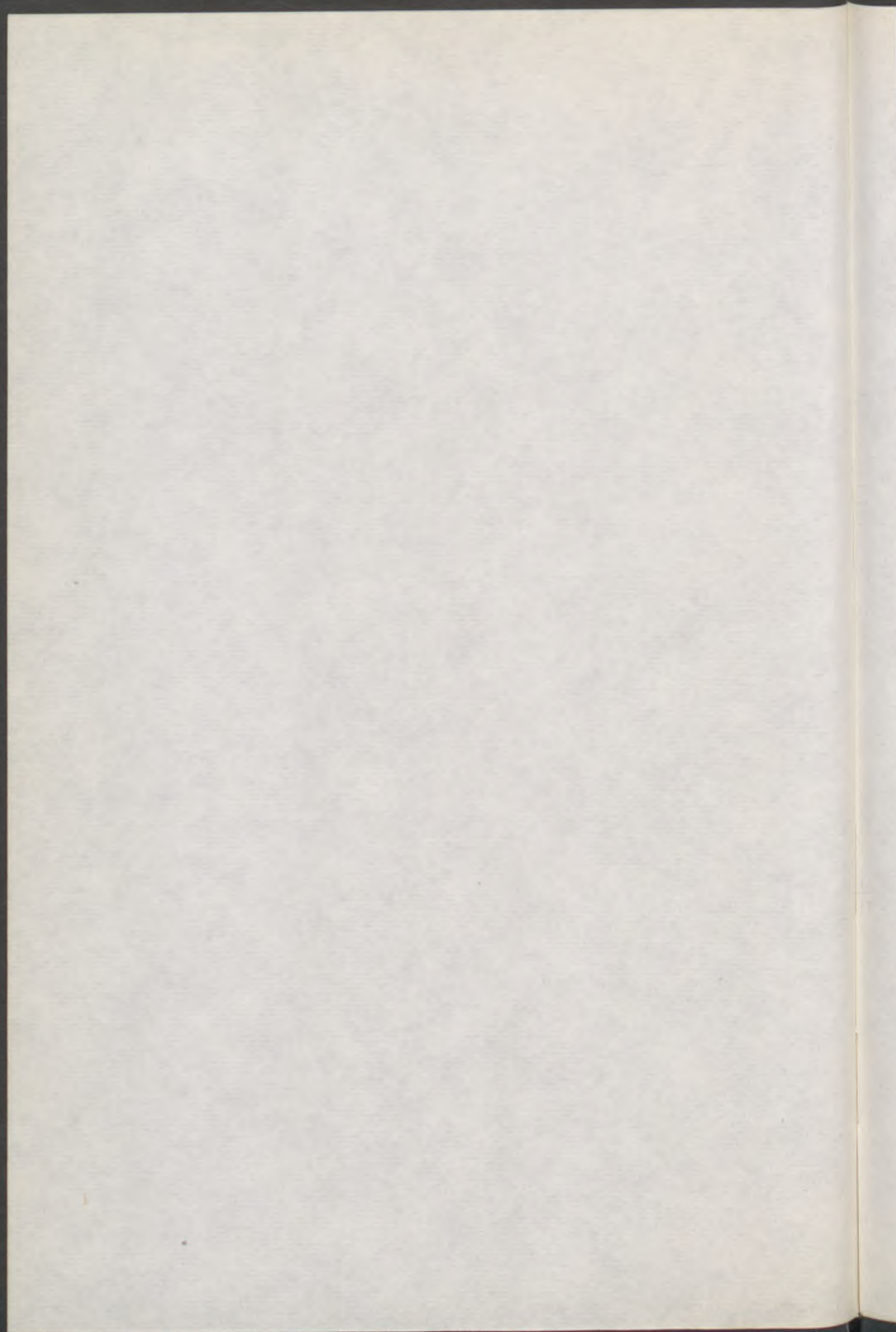
Ígérem,
sírodhoz nem megyek soha,
és gyertyát se égetek érted.
Lángjától megperzselődhet a nyírfa,
s a novemberi temetők
úgyis csak este nyolcig támadnak föl.

Befejezem.
A Körös menti gátórházban majd találkozunk,
akár egy hónapig is maradhatsz,
vagy tovább,
amíg a nap szemébe lehet nézni,
s nem szomorkodnak a parti fűzek.

* * *

ARBORÉTUM

Metszett szárnyakkal a hattyúk szállnak, mint vizek
fátyla száll.

Négy fűzfa, zsombékos sziget, zsilip körül kihalt a nád.

Néma kert, előtte ház, futórózsákba kap a láng.

Öklét rázza az őr – és szemes álmait a mák.

A FÉLELEM

A félelem fél:

félni bátor.

A bátor fél

a félelemtől –

azazhogy:

a bátorságtól.

HELIKOPTEREK

Verset írtam.

Címe: HELIKOPTEREK

A vers rossz volt.

Én, felelős szülője,

állami gondozásba adtam

s kötelezettséget vállaltam,

hogy lemondok róla.

Előtte azonban

elvettem legértékesebb játékát:

a helikoptert.

Azóta mint értéket őrzöm,

noha csak játék.

Megmutatom

(de ne adjatok érte állami gondozásba.):

Szállnak a szállító helikopterek

II

II

szállnak

Szállnak a szállító helikopterek

terek Szállnak a szállító helikopterek Szállnak a szállító helikop-

terek Szállnak a szállító helikopterek Szállnak a szállító helikop-

Szállnak a szállító helikopterek

a

ó

GÖMBVILLÁM

Szőlőtőkék és ablakon túli akácfák. „Ököllé metszett élet.” Vers-nyitó kép. Nem. Öregséget sugall mind a két növény. Konokságot is. Mostohatestvérek. A göcsörtös koponyák meg a méhek jogán. A fürtökén is. Az egyik: utak megtúrt partjelzője – villany- és telefonvezetékek szintje alá fűrészelt jövővel. A derű hamiskás jelképe a másik. Levele: csecsemőtüdő. Tartsd a nap felé: születésed első lélegzete. De tőkéje töpörödött, lombtalan akác. Halál utáni öreganyó. Török fejfa. Kivágva lehet modern feszület, gömbvillám, földgömböt összeroppantó laokoonda.

SZÖKNEK A FELHŐK

Ildikónak

Szöknek a felhők –
nem huszárok,
nem dolmányuk
a mennybolt kékje.
E hol-volt,
hol-nem-volt világon
mi vár rájuk
és mi az égre?

Az innenen túl
s a túlon innen,
hol bekarikáz
szemhatárod,
tértelen
s időtlen szöknek,
szöknek a felhők,
szöknek egyre –
hontalan haza-
térő lelkek.

*

*...formálja belülről az élet
hanggá a csendet
haranggá a hangot
a harangot virággá
a harangvirágot csönddé
formálja belülről az élet...*

TARTALOM

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

VIZEK, VONALAK

JANUÁR	9
ÉJSZAKA	10
MEGÉRHETETLEN	11
VIZEK, VONALAK EMLÉKMŰVE	13
RÓZSÁK SZÍNEVÁLTOZÁSA	15
SZALON-SZÍNEK ÉS -ÁLLATOK	17
GODOT	19
A CSÖND IDEJE	21

ÖRDÖGLAKAT

TÉRKÉP	25
UTÓHANG EGY PRÓZAFORDÍTÁSHOZ	26
AZ ISMERETLEN KATONÁK	27
VÉGA KARAT	28
A NARANC S KRÓNIKÁJA	29
KULTUSZ-ÉVEK	32
PADLÁS	33
TÖRTÉNELEM	35

ÖRDÖGLAKAT	37
SZINOPSZIS	39
NEGYVEN4	40

UTAZÁS

UTAZÁS I	51
FRESKÓ	53
UTAZÁS II	56
IDŐZAVAR	58
UTAZÁS III	60
A NAGYVAKÁCIÓ	62
UTAZÁS IV	64
BEOLVASZTÁS	66
UTAZÁS V	67
KIERKEGAARD ARTISTÁI	69

A CSÖND FOKOZÁSA

BALASSI	73
NORWID	74
PETŐFI	75
SÍRVERS KRZYSZTOF KAMIL BACZYŃSKINAK	76
KIBETŰZHETŐ SZAVAK R. M. EXHUMÁLT	
VERSÉBŐL	77
TELEHOLD	78
A HALÁL AJKAIN	80
STED	82

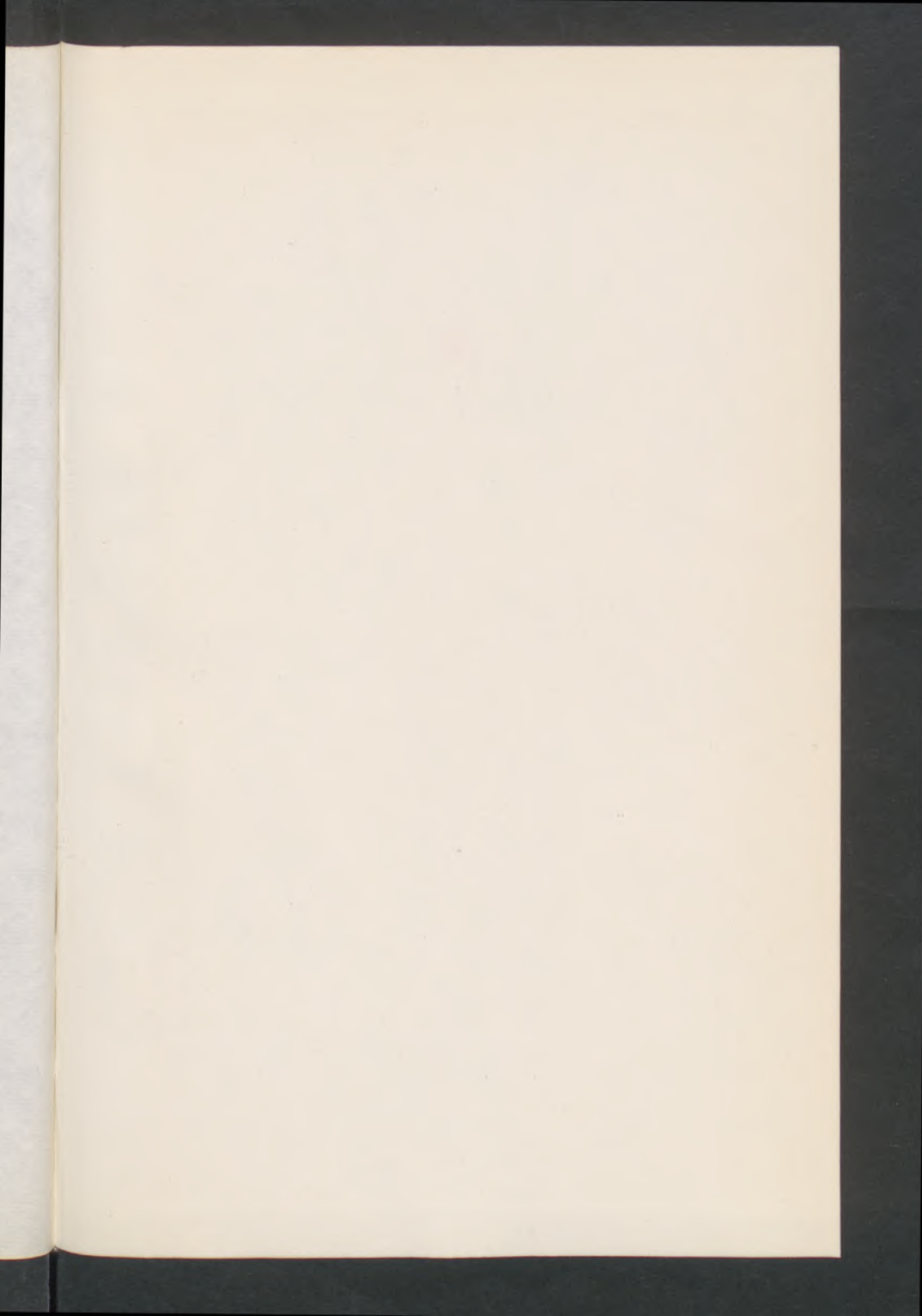
* * *

ARBORÉTUM	89
A FÉLELEM	90
HELIKOPTEREK	91
GÖMBVILLÁM	92
SZÖKNEK A FELHŐK	93
FORMÁLJA...	94

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
FELELŐS KIADÓ ILLÉS ENDRE IGAZGATÓ
KNER NYOMDA, GYOMA, 1982
FELELŐS SZERKESZTŐ RÉZ PÁL
MŰSZAKI VEZETŐ GINÁCS LÁSZLÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ M. BECK ANNA
A BORÍTÓ, KÖTÉSTERV ÉS A SZERZŐ FÉNYKÉPE
VÁRNAI LÁSZLÓ MUNKÁJA
MEGJELENT 5 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN
Sz 3533-1-8283

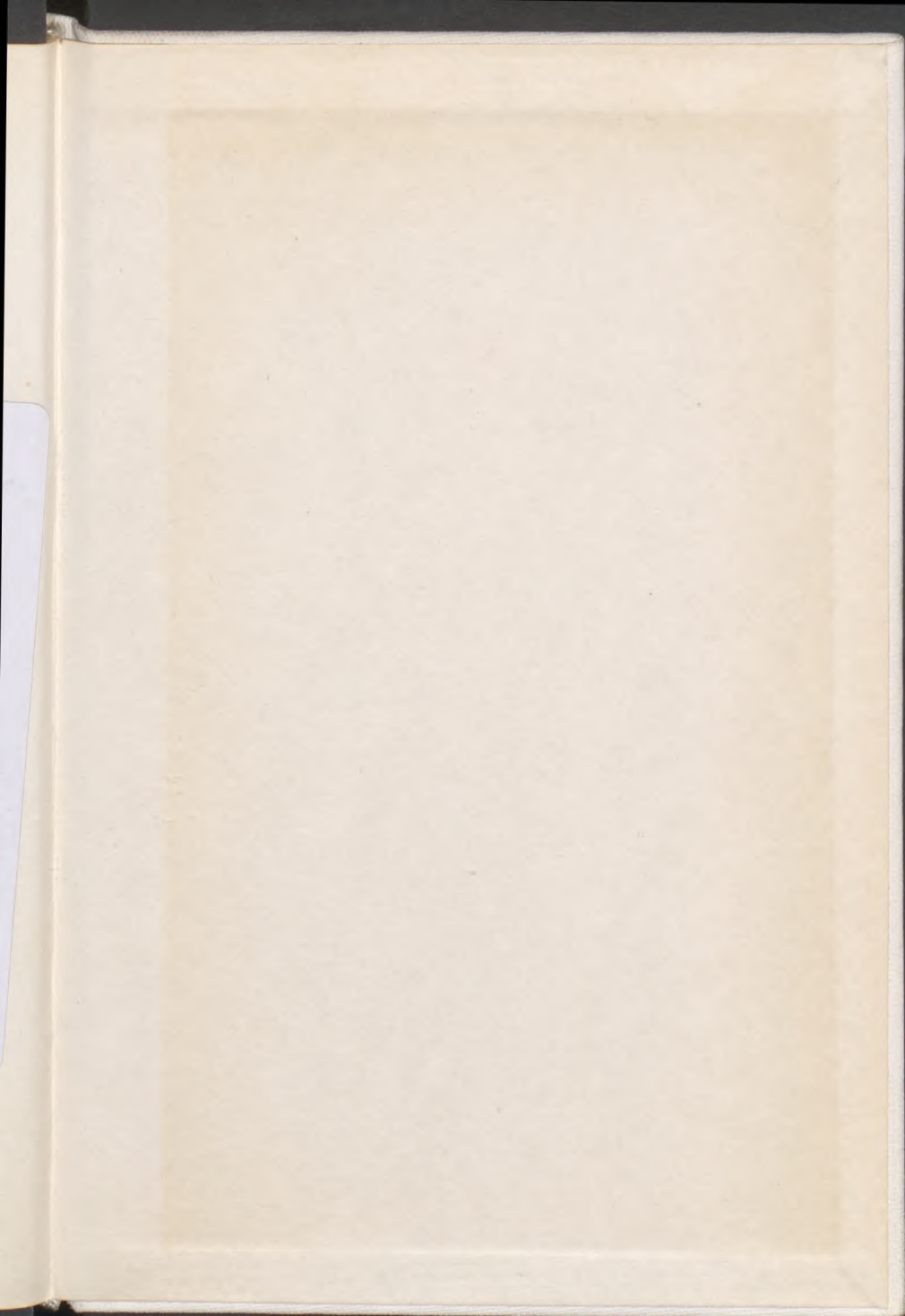
ISBN 963 15 2028 5

1090

25-5

KOVÁCS ISTVÁN

ÖRÖKÖGI ALKAT